ئە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد

زاراوەی هەمەچەشنە

دانان و لێدوانی
ئەنجومەنی کۆڕ و لیژنەکانی

پێشەکی و ڕێکخستنی

د. ئەورەحمانی حاجی مارف

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد

بەغدا — ١٩٧٤

له چاپەمەنییەکانی کۆڕی زانیاری کورد

زاراوەی هەمەچەشنە

دانان و لێدوانی
ئەنجومەنی کۆڕ و لیژنەکانی

پێشەکی و ڕێکخستنی
د. ئەورەحمانی حاجی مارف

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد
بەغدا — ١٩٧٤

لیستەی سێیەمی زاراوەکانی کوڕ

مێژوی دانان و داڕشتن و دۆزینەوە و هەڵبژاردن و وەرگێڕانی زاراو لە زمانی کوردیدا دەگەڕێتەوە بۆ سەرەتای سەدەی بیستەم . تا ساڵانی ٦٠ ئەم کارە بە شێوەیەکی سست و سادە و ساکار بو . بەرهەمی ئەم دەورە بریتییە لە : فەرهەنگۆکەکەی ف. نیکیتین ، کە ساڵی ١٩١٦ لە ورمێ بڵاوی کردەوە [١] ؛ فەرهەنگۆکی زاراوی زانستی ئەرمەنی ـ کوردی ، کە لە ساڵی ١٩٣٥ لە یەریڤان چاپ کراوە [٢] ، لیستەی ئەو زاراوە کۆمەلایەتی و سیاسیانەی جەلادەت عالی بەدرخان لە بەشێکی تایبەتی گۆڤاری « هاوار »دا لە ژێر ناوی « فەرهەنگۆك »دا تۆماری کردون ؛ ئەو زاراوانەی مامۆستا عەلائەدین سەجادی لە گۆڤاری « نزار »دا و هەروەها ئەو زاراوانەی کە لە « گەلاوێژ ، ژین ، دەنگی گێتی تازە ، هەتاو ... »دا خراونەتە بەر چاو خوێندەواران .

دەوری دوەم لە شۆڕشی چواردەی تەموزەوە دەست پێدەکات.

---

(١) ف. نیکیتین ، زاراوی جەنگی روسی ـ کوردی ، ورمێ ١٩١٦ .

(٢) فەرهەنگۆکی زاراوی ئەرمەنی ـ کوردی ، یەریڤان ١٩٣٥ .

بەرھەمی ئەم دەورە بریتییە : ئەو زاراوە زانستییانەی لە لایەن چەند لیژنەیەکی تایبەتی جیاوازەوە دانراون و داڕێژراون و لە چەند ژمارەیەکی گۆڤاری « ڕۆژی نوێ »ی ساڵی ١٩٦٠دا بڵاوکراونەتەوە ، ڕاستە لە وەرگێڕان و داڕشتن و داتاشینی ئەم زاراوانەدا ناتەواوی و کەم و کورتی ئێجگار زۆرن ، وەك لە وتارەکەی مامۆستا جەمال نەبەزدا (٣) ، کە لە زاراوەکانی لیژنەی ڕیاضیاتی گرتووە خراوەتە پێش چاو ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەم بەرھەمە دەوری خۆی بینیوە و دەبینێ . دوا بە دوای ئەم زاراوانە لە لایەن نەقابەی مامۆستایانی سلێمانییەوە فەرھەنگۆکی « زاراوی زانستی » دەرچوو ، کە ٩٧ لاپەڕەیە . لە زاراوەکانی بەشی جوگرافیا مامۆستا غەفور ڕەشید کۆڵیوەتەوە و ڕەخنەی بەجێی گرتوە(٤) .

لە ساڵی ١٩٦٠دا مامۆستا جەمال نەبەز لە ژێر ناوی « هەندێك زاراوەی زانستی »دا فەرھەنگۆکێکی لە چاپ دا(٥) ، وە لە ساڵی ١٩٦٠ ــ ١٩٦١ یشدا بە ڕۆنیۆ سەد نوسخەیەکی لە ژێر ناوی

---

(٣) جەمال نەبەز ، زاراوەکانی لیژنەی ریاضیات لە ژێر وردەبینی لێکۆڵینەوەدا ، گۆڤاری « ڕۆژی نوێ » ، ساڵی ١٩٦٠ ، ژ ٦ ، ل ١٠٢ ــ ١٠٩ ؛ ژ ٧ ، ل ١١٢ ــ ١٢١ ؛ ژ ٨ ، ل ٨٥ ــ ٩١ ؛ . . .

(٤) غەفور ڕەشید ، سەرنجێك لە بەڕاوی زاراوی زانستی کوردی ، گۆڤاری « ڕۆژی نوێ » ، ساڵی ١٩٦٠ ، ژ ١٢ ، ل ٢٧ ــ ٣٥ .

(٥) جەمال نەبەز ، هەندێك زاراوەی زانستی ، سلێمانی ١٩٦٠ .

«فەرهەنگۆکی زانستی»دا بڵاوکردەوە [٦]. یەکەم ـ نزیکەی سێ سەد، وە دوەم ـ دەور و بەری سێ هەزار زاراوێك دەبن.

دوای بڵاوبونەوەی ئەو چەند بەرهەمەی لە سەرەوە ناومان بردن ، ماوەی دە ساڵێك لەم ڕوەوە هیچ شتێکی وەها لە چاپ نەدراوە کە شایانی باس بێت . بەڵام پاش ڕێکەوتنەکەی ئازاری مێژوویی هەست بە بزوتنەوەی ئەم کارە دەکەین .

ساڵی ١٩٧١ لە لایەن لیژنەیەکی تایبەتییەوە ، کە ژمارەیەك لە زانا و کوردی زانی بە توانا هاوبەشییان تێدا کردوە فەرهەنگۆکێك ، کە بریتییە لە کۆمەڵە وشە و زاراوی عەرەبی ـ کوردی لە ژێر ناوی « فەرهەنگۆکی زاراوەی پارێزگای سلێمانی »دا لە چاپ درا [٧] . ئەم فەرهەنگۆکە نزیکەی (١٤٠٠) وشەیەك دەبێت ، کە بۆ مەبەستی نوسین لە نیوان دام و دەزگاکانی فەرمانیدا دانراوە .

بەڕێوەبەرێتی گشتی خوێندنی کوردی لە ژمارە (٤)ی ساڵی ١٩٧٢ی گۆڤارەکەیدا ـ « پەروەردە و زانست » کە ١٩٦ لاپەڕەیە فەرهەنگێکی کوردی ـ عەرەبی ، کە بریتییە لەو زاراوانەی بۆ فێرگەکان پێویستن بڵاوکردۆتەوە [٨] .

---

(٦) جەمال نەبەز ، فەرهەنگۆکی زانستی ، هەولێر ١٩٦٠ ـ ١٩٦١ .

(٧) زاراوەی پارێزگای سلێمانی ، سلێمانی ١٩٧١ .

(٨) بڕوانە : گۆڤاری « پەروەردە و زانست » ، بەغدا ١٩٧٢ ، ژ ٤ .

کۆڕی زانیاری کورد بە شێوەیەکی زانستی و فراوان گرنگی بەم مەسەلەیە داوە و چاکی مەردایەتی بە لادا کردوە، وە رێبازێکی زانستی دیار کردوە بۆ ئەوەی لە سنوری تواناداا بتوانێت بەرهەمێکی کاملّ بخاتە بەر دەست. تاکو ئێستا لە کۆڕی زانیاری کورد ژمارەیەکی زۆر لە زاراوی کوردی هەڵبژێراون و داڕێژراون و بەشێکیان لە لاپەڕە ٤١٩ ـ ٥٢٥ ی بەرگی یەکەمی گۆڤاری کۆڕدا، وە بەشێکی تری لە لاپەڕە ٨٩٤ ـ ٩٢٩ی بەرگی دووەمی هەمان گۆڤاردا بڵاوکراونەتەوە. هەروەها ئەم دوو لیستەیە لەگەڵ وەڵامی ئەو رەخنە و نامانەی لە بارەی بەشی یەکەمی زاراوەکانی کۆڕەوە نوسراون کراوە بە کتێب و هەزار نوسخەی لێ چاپ کراوە(٩).

ئەنجومەنی کۆڕ لە کۆبونەوەکانیدا نەك تەنها بایەخێکی تەواوی بە مەسەلەی زاراوی کوردی داوە و بەشێکی زۆری کاتی بۆ ئەم کارە گرنگە تەرخان کردوە، بەڵکو لە هەمان کاتدا چەند لیژنەیەکی تایبەتیشی بۆ لێکۆڵینەوەی زاراوی زانستی داناوە. هەر لەبەر ئەوەشە کە لیستەی ئەم جارەمان، واتە ـ لیستەی سێیەمی زاراوەکانی کۆڕ ـ لە سێ بەش پێکهاتوە :

١ ـ ئەو زاراوە هەمە جۆر و بابەتانەی، کە ئەنجامی لێدوان و لێکۆڵینەوەی ئەنجومەنی کۆڕن.

---

(٩) اراوی کارگێڕی، دانان و لێدوانی ئەنجومەنی کۆڕ، پێشەکی و رێکخستنی د. کمال مەزهەر، بەغدا ١٩٧٣ ـ ١٩٧٤.

٢ ـ زاراوی زمان ، کە ئەنجامی ڕەنج و تەقەلای لیـــژنەی زمان و زانستەکانی و لیژنەی لێکـۆڵینەوەی زمانە .

٣ ـ زاراوی پزیشکی ، بەرهەمی ئـــەو لیژنەیەیە کە لە دوو پزیشکی شارەزا و چەند کوردی زانێـکی بە توانا دروست بووە .

لێرەدا ئەوەش دەهێنینەوە یاد کە ئەم زاراوانە پێشنیـــارن و بۆیەکا تکا لە هەموو مامۆستا کوردە دڵسۆزەکان دەکەین ،کە هەر وەك لیـــستەی یەکەم و دووەمی بە وردی سەرنجیان بدەنێ و لێیان بکۆڵنەوە و بیری خۆیانمان بۆ رابکەیەنن .

— لیـــستە ســێیەم —

—١—

ـ آ ـ

زاراوی عەرەبی	زاراوی کوردی	تێبینی
احـترام	ڕێـز	
اخـدود	کەندڕ	
اشـارة (رمز)	هێـما	
الاصغـر	بچووکترین	•
اعـماق	ناخ	

الاقتصاديون	ئابووریناسانی	
الطبيعيون	سروشتی	
اكثر تعقيداً	ئاڵۆزتر	
إمــارة	میرنشین	
امطار موسمية	وەرزەباران	بڕوانە : « موسم »
امكانية	لوان	لە کتێبی فێرگەکاندا بۆ هەمان مەبەست بەکار هێنراوە .
الامم المتحدة	نەتەوە یەکگرتووەکان	
اميــة	نەخوێندەواری	
انتهازي	هەلپەرست	

ـ ب ـ

بالنســبة	لەچاو	
برسـيم	ئۆنجە	لە بادینانیش وا بەکار دەهێنرێ ؛ لە هەندێك ناوچە دەڵێن : وێنجە
بركان	گڕکان	واتە (کانی گڕ) ؛ (بركان) یش عەرەبی نییە .
بري	بەژ	واتە زەوی وشك ، تۆفیق وەهبی ل ١٠ .
بصورة عامة	بەگشتی	
بَعْث	ژیانەوە	
ـ مبعوث	نێردە	لە (نێردراو)ەوە

ـ بعثة سياسية	نێردەی سیاسی	
ـ بعثة دبلوماسيه	نێردەی دیپلۆماسی	
ـ بعثة علميه	نێردەی زانستی	
البند ، الفقرة	بەند	
بين النهرين (وادی الرافدين)	مێزۆپۆتامیا	

ـ ج ـ

جائز ، ممكن	ئەشێ	
جراح	نۆدار	کورت کراوەی (نەشتەردار) .
جزر	نیشتاو	بڕوانە : « مد » کە وشەی (بەرزاو)ی بۆ دانراوە . (نیشتاو)و (بەرزاو) لەگەڵ واقعی کارەکەدا لە « جزر » و « مد » باشترن و زیاتر ئەو مانایە دەدەن .
جغرافي	جوگرافناس	لەسەر وەزنی : کوردناس ، رۆژهەلاتناس .
جوت	گوش	

ـ ت ـ

تاج العمود	تاجی ستوون	بڕوانە : « عمود » .
تاجر	بازرگان	

تجنس	زێدگری	بڕوانە : جنسبە
تحريض	هاندان	
تخثر (الدم)	مەیین	
تقسيم	دابەشین	
تل	گرد	
ـ تل صغير	گردۆلکە	
توافق (انسجام)	گونجان	

ـ ث ـ

ثقة	باوەڕ
ثغرة	کەلێن
ثلاجة	سەهۆڵدان
ثم	ئەمجا

ـ ح ـ

حارس	پاسەوان	
حاصل الضرب	دەرچوی لێکدان	
حشيش	گیا	بڕوانە : «عشب»
ـ الحشيش اليابس	پوش	
حصان	ئەسپ	
ـ حصان وفرس	بەرزە	

ـ حصان وفرس وبغل وحمار	یەکسم	واتە یەك سم
حصى	چەو	
ـ حصو ناعم	زیخ	
حفر	لێدان ، هەڵکەندن	وەك: بیرلێدان، کارێز هەڵکەندن..
حقل (للدواجن)	پەلەوەرگە	بڕوانە : « دواجن »
حقل الشلب	مەرەزە ، برنجار	(مرەزە) لە « للمرزە » واتە « مكان الرز »ەوە وەرگیراوە ، بەلام (مەرەزە) بەجارێك تواوەتەوە .
حقيقي	راستەکی	
حكيم	هۆزان	
حمضيات	مزرەمەنی	وەك : خواردەمەنی
ـ الاشجار الحمضية	دار و درەختی مزرەمەنی	

- خ -

خارج القسمة	دەرچوی دابەشین
خالد	نەمر
خام	خاو ، کاڵ
خدع	فێڵ
ـ مخادع	فێڵباز
خروع	گەرچەك

خـزف	گـڵێنه	

- د -

الدائرة الداخلية	جغزی ناوەکـی	
الدائرة المفروضة	جغزی فەرەزی	

- ذ -

ذهـــني	بیرەکـی	

- ر -

رحـــل	کۆچەر	
رسوبي	نیشتەیی	
ـ ارض رسوبيه	خاکی نیشتەیی	
رغبـــة	ئارەزوَ	بڕوانه : « شوق »
رمـــل	قـوم	
ـ رمل دقيق	لم	
روح القدس	گـیانی پاك	له حکایەندا سوێند هەیە ، دەڵێ : « بە گیانی پاك ... » . « گیانی پیرۆز » لـۆژینێکی حەرفییە .
ريـح السموم	گـزەبا	

- ز -

زهـرة	نـــاهی	

- س -

سرطـان	قرژاڵ	
سرطان (مرض)	قرژه	
الســـمك	ئەستورایی	بڕوانه : طـول ـ درێژابی ؛ عرض ـ بانایی .
السيل البشري	لـێشاو	(لێشاو) خۆی بۆ ئاوه ، بەڵام به « مجاز » بەکار دەهێـنرێ ؛ دەتوانین بڵێـین : لێشـاوی مەغۆلەکان ...

- ش -

شعور	هەست	
ـ لاشعور	نەست	
شعور بالمسؤلية	هەستی بەرپرسی	
شفوي	زارەکی	
شوفـان	شوفان	
شعيرات	گـەندەمۆ	
ـ شعيرات جذرية (للنباتات)	وردەڕەگ	
ـ شعيرات دموية	وردەدەمار	

- ص -

صمـغ	سرێش	له هەندێك ناوچه دەڵێن : سرێشه

صنوبر	کاژ	له بادینان وای بۆ دەڵێن .
ـ غابة صنوبرية	کاژەڵێز	

ـ ط ـ

طابع (البريد)	پـوول	
طلب (مصطلح اقتصادي)	هەرمێن	بەو شتە دەڵێن ، کە داوابەکی زۆری لەسەرە

ـ ض ـ

ضعيف (البنية)	لاواز	
ضعيف (القدرة)	زەبوون	
ضمير	نیهاد	

ـ ع ـ

عديم الامطار	بێباران	
عصارة	جەوی ، شیرە	ئەو « عصارە »یەی لە درەخت پەیدا دەبێ پێی دەڵێن (جەوی)، بەلاّم (شیرە) بۆ گیایە .
ـ عصارة المطاط	جەوی لاستیك	
عقل	هـۆش	
عملية جراحية	نۆداری	

- غ -

غرين	لیتــــه	دەڵێن : « قوڕ و لیته ... » ، مامۆســتا تۆفیق وەهبیــش له فەرهەنگەکەیــدا وای داناوه . بڕوانه : ل ٨٦ .
غير متوازن	لاسەنگ	

- ف -

فــــلاح	وەرزێر	
فسيفساء	کاشـی	
- عمل الفسيفساء	کاشیـکاری	له (کاشیکاری)یەوه هاتووه ؛ کاشی له (کاشانی)یەوه هاتووه .

- ق -

قــــارة	پارزەمین	پار = پارچه + زەمین
- قاري	پارزەمینی	
قاســـم	دابەشین	
القاعــدة	بنـار	
قانون العمل	دەستوری کار	
القسمة الطويلة	دابەشینی درێژ	
قشــــطة	سەرتۆ	
قليل الامطار	کەمباران	

قنـــاة	نۆكەند	
القوة العاملة	دەستـــكارە	
قوة محركة	هێزی بزوێن	
القيمة المطلقة	نرخـی رەها	
قيمـــر	قەیمـــاغ	

- ك -

كارثة	كارەسات	
كـتابة	نوسین	
الكتلة	قەوارە	
كرة	گۆ (مطلح هندسی وجغرافي)	
كرة	تۆپ	(تۆپ) وشـەیەكی كوردیـه ، دەڵێن : « به تۆپ » ـ وانـه « به كـۆمەڵ » . (تـۆپ) ی شاخیش هەیه؛ (تۆپەڵ)یش هەیە.
ـ كرة القدم	تۆپی پێ	
ـ فرقة كرة القدم	تیپی تۆپی پێ	

- ل -

لعنـة ، ذم	نەفرین	بڕوانه : ل ۹۷ ی فەرهەنگـەكەی مامۆستا تۆفیق وەهبی .
لفـظ	بێژە	

- لفظي	بێژەکی	
لولبي	پێچەڵپێچ	لە هەندێك ناوچە بەکار دەهێنرێ ، دەگوترێ : پێچەڵپێچی مەنارە .

- م -

مادة اولية	کەرەستەی خاو	مامۆستا تۆفیق وەهبیش وا دەڵێ ، ل ٧٤ .
مباشر	راستەوخۆ	
- غير مباشر	تیان	لە هەندێك ناوچە بەکار دەهێنرێ ، دەڵێن : کارەکە تیان هات ؛ دەتوانین بڵێین : بە شێوەیەکی تیان تێی گەیاندم ؛ وشەی «ناراستەوخۆ»ش دەتوانرێ بەکار بهێنرێ ، بەلام یەکجار درێژە .
متمنت	نەسەلمێن	
متوازن	هاوسەنگ	
مجتمع	کۆمەڵ	
مجمدة	بەستەر	
محدود	سنوردار	
مد	بەرزاو	بڕوانە « جزر » .
مذنب (ذنائب)	کلکە	
- النجم المذنب	ئەستێرەی کلکدار	

مرونة (مرن) مصطلح علمي (مرونة المواد)	شلك	دەڵێن : دارەکە شلکە
مرونة (مرن) مصطلح سياسي	نەرم	
مزار	مەزار	
مزارع حكومية	کێڵگەی میری	بڕوانە : « الزراعة » و « حکومی »
مزولة	خۆرەسات	لە (سەعاتی خۆر ـ رۆژ)ەوە هاتووە
المساحات المحترقة من الارض (كالغابات والمراعي)	سوتەن	لەسەر « روتەن »
مساواة	یەکسانی	
مسلة	کێل	کێلەشین هەیە ...
مشابه	هاوچو	
مشرد	ئاوارە	
مصيبة	فەلاکەت	
المضاعف	چەنەند ، هەنجار	
ـ المشترك الاصغر	بچوکترین چەنەندەی (هەنجارەی) ناوکۆیی	
مطاط	لاستیك	
ـ شجرة المطاط	داری لاستیك	

مغزل	تەشق	
مقارنة	بەراوردکردن	
ـ مقارنة الكسور	بەراوردی کەرت	
مقدار	چەندەتی	
المقسوم	بەشکراو	
ـ المقسوم عليه	دابەشین	بڕوانە : « قاسم » کە لەگەڵ « مقسوم عليه »دا یەك مانایان هەیە
المنقسم	دابەشیو	
مقيم	نیشتەجێ	
مكافىء	هاوتا	
مكان المناجم	کانگا	
مكننه	میکانیزم	
ملاح	کەشتیوان	
ـ ملاحة (نهرية)	زێوانێ	بڕوانە « شط » و « ملاحة نهرية »
ملائم	لەبار	
ملح	ماڵە	
منبسط (منفتح)	واڵا	
منحدر	لێژ	
ـ انحدار	لێژی	
ـ الارض المنحدرة	لێژگە	لە هەندێك شوێن بەکار دەهێنرێ، دەڵێن : « بە لێژدەدا چوومە خوارێ ... » .

منخفض (غور)	نەور	بۆ زەوی ، دەتوانین بڵێین : نەوی
منخفض (جوی)	نەویێ	
منطقة	هەرێم	بڕوانە : تۆفیق وەهبی ل ٦٤ .
ـ منطقة جافة	وشکان	لە کوردەواریدا بەکار دەهێنرێ .
منفذ	کەلەبەر	
مواد قابلة للاشتعال	سوتەڵ	
مواد معدنية	کانزا	
موقف	هەڵوەست	لە (هەڵوێست) راسترە

ـ ن ـ

نبيل (نبلاء)	بەگزادە (بەگزادان)	
نسيج	کر	دەڵێن : کری تارانە ...
نسيج (السجاد)	تەون	
نشاط	چالاکی	
ـ نشيط	چالاك	
نعامة	وشترمەل	
نفاية	تڵپە	دەڵێن : تڵپەی چا . .
نول	خەڕەك ، کولەژەن	
نية (نوايا)	نیاز	

ـ ه ـ

هبوب	هەڵکردن	

هجـرة	کۆچ	
هندسـياً	بەئەندازە	
الهندسة التحليلية	ئەنـــدازەی شیکەرەوە	
الهندسة المجسمة	ئەندازەی بارست	

- و -

واحـــة	واحـە	لەبەر ئەوەی لە کوردیدا نییە ، (مێرك) مانای تەواوی (واحە) ناگـەیەنێ .
وحدوي	یەکەتیخواز	
وهو المطلوب	ئەمە مەبەستە	

- ي -

يابســـة	وشکانی
اليد العاملة	دەستکارە

* * * *

تێبینی	زاراوی کوردی	زاراوی عەرەبی
the teeth	ددان	الاسنان
the dental region	بنی ددان	ـ قاعدة الاسنان
derivation	داڕشتن	الاشتقاق
نەك بە واتای فۆنەتیك . phonetics	دەنگەکان ، دەنگ	الاصوات
plossive	دەرباز ، رەها	الاصوات الانفجارية
organs of speech	ئەندامی ئاخاوتن	اعضاء النطق
the vocal chords	ژی دەنگ	الاوتار الصوتية
the pharynx	گەرو	البلعوم
punctuation	نیشانە ، خاڵبەندی	الترميز والترميم
inflection	گەڕدان	تصريف
sentence	رستە	الجملة
interrogative	رستەی پرس	الجملة الاستفهامية
compound - sentences	رستەی لێکدراو	الجملة المركبة
clause	رستەی ناواخن	ـ الجملة المعترضة

(١) لێرەدا بە پێویستی دەزانین ، سەرنجی خوێنەر بۆ ئەوە رابکێشین ، کە ئەمە بەشێکی کەمە لە بەرهەمی لیژنەی لێکۆڵینەوەی زمان ، وە لیژنەی زمان و زانستەکانی . لە ژمارەی داهاتوی ئەو گۆڤارەکەماندا ئەو بەشە زۆرەی ماوە بلاوی دەکەینەوە .

answer	وەلام ، وەرام	الجواب
plural	کۆ	الجمع
the alveolar ridge	مەلاشتوی نەرم ، نەرمە مەلاشتو	حافة السنخ
letter	پیت	الحرف
consonants	گیر	ـ الحروف الصحيحة
vowels	بزوێن	ـ حروف العلة
short vowels	بزوێنی کورت	الحركة
the nasal cavities	بۆشایی لوت	الخيشوم
لێرەدا وشەی (لێکۆڵینـەوە) کە بەرامبەر (دراسات) وەستا ، لەوە دەرچوو واتەی « فقـة » بکرێتەوە . comparative studies	لێکۆڵینەوەی بەراوردی	الدراسات المقارنة
the lungs	سی	الرئتان
question	پرس	السؤال
condition	مەرج	الشرط
the lips	لێو	الشفة
the traches	بۆری هەوا	القصبة الهوائية
grammar	ڕێزمان	القواعد
philology	فیلۆلۆژی	فقه اللغـة
phonetician	دەنگناس	عالم الصوت

English	Kurdish	Arabic
linguist	زماناس ، زمانەوان، زمان زان	عالم اللغة
numeral	ژمارە	العدد
compound - numeral	ژمارەی لێکدراو	ـ العدد المركب
conjunction	پەیوەستی ، پەیوەندی	العطف
phonology	زانستی دەنگ ، دەنگناسی	علم الاصوات
science of language	زانستی زمان	علم اللغة
diachronic linguistice	زانستی مێژووی زمان	علم اللغة التاريخي
word	وشە	الكلمة
the gingival region	پتوك ، هاروَ	اللثة
the tongue	زمان	اللسان
language	زمان	اللغة
voiced	ئاوازە	المجهور
long vowels	بزوێنی درێژ	المد
compound - word	لێکدراو و داتاشراو	المركب والمنحوت
infinitive	چاوگ	المصدر
voiceless	کپ	المهموس
full - stop	خاڵ	النقطة
phoneme	فۆنێم	الوحدة الصوتية

* * * *

-٣-

- أ -

تێبینی	زاراوی کوردی	زاراوی عەرەبی
	تێزان	احتقان
	کوڕ ، کۆم	احدب
	هەناو	الاحشاء
	سوربونەوە ، سورهەڵگەڕان	احمرار
	بن پێست ، بن توێژ	ادمه
	گوێ	الاذن
	گوێی دەرێ	- الاذن الخارجية
	گوێی ژورێ ، گوێی ناوێ	- الاذن الداخلية
	گوێی ناونجی	- الاذن الوسطی
	گوێچکەی دڵ	اذین القلب
	خۆویست ، ئاگا	ارادی
	خۆنەویست ، نائاگا	- لا ارادی
	شۆڕبونەوە ، خاوبونەوە	ارتخاء
	بەند	ارتكاز
	بەندگە	- مرتکز

إرث	ميرات
الاستنشاق	هەڵمژين
اسعاف	فريا
ـ الاسعافات الاولية	فرياى بـەرايى ، فرياى سەرەتايى
الاسنان	ددان
ـ الاسنان الموقتة	ددانى شيرى
اسهال	زگ‌چوون ، رەوانى
الاشعة	تيشك ، تيرێژ
اصابة	گرتن ، تۆش بوون ، دوچار
الاضراس	خرێ
ـ الاضراس الامامية	پێشەخرێ
ـ الاضراس الخلفية	پاشخرێ ، دواينەخرێ
الاطراف الاربعة	چواريەل
الاعمال العصبية	رەگە كردار
الاغشية الانتقائية	هەڵبژێرە پەردە
آفة	دەرد
افراز	دەردان
الافعال الانعكاسية	پەرچە كردار

اكزيما بیرۆ

الالتهاب گزەك ، هەوكردن ، داگیرسان ، سۆتانەوە ، داهاتن .

ـ الالتهاب الرئوی گزەسێ ، سێسۆتانەوە ، سێ داگیرسان

ـ التهاب الغدة النکفیة داگیرسانی لوی بناگوێ

ـ التهاب الکبد المعدي جەرگە گزەی گیرۆ ، داگیرسانی جەرگی پێپەڕ

آلة قیاس الدم خوێن پێو

الام الجافیة توندەدێ

الام الحنون نەرمەدێ

الام القاسیة توندەدێ بڕوانە : الام الجافیة

الام العنکبوتیة جاڵجاڵۆکەدێ

امساك گرفت ، گیراوێ ، هشکێ

امعاء ریخۆڵە ، رۆڤیك

ـ الامعاء الاثنی العشری ریخۆڵەی دوانزەگرێ ، رۆڤی دوانزەگرێ

ـ الامعاء الدقیقة ریخۆڵە باریکە ، رۆڤیە کچکە

ـ الامعاء الغليظة	ریخۆڵە ئەستورە ، ڕۆڤی گەورە	
انبساط	خاوبونەوە	
انبوبة الاختبار	لولەی ئەزمون	
انتان دموی	خوێن گەنی	
انثی	مێ	شێخ مارف نۆدێ لە « ئەحمەدی » دا دەڵێت : ذکر ـ نێرە ، انثی ـ مێیە .
انجماد	بەستن	
اندوکاردیوم	ئەندۆکاردیۆم ، ناوبەرگەدڵ ، ناوپەردەی دڵ	
انسجة	تەیانە ، چنراو ، تەنراو	
انف	لوت ، کەپو	
ـ تجویف الانف	بۆشایی لوت ، بۆشایی کەپو	
انقراض	بنەبڕی	
الأنیمیا (فقر الدم)	کەمخوێنی	
الاوتار الصوتیة	دەنگەژێی	
الاورام	پەنام	
ـ ورم خبیث	پیسەپەنام	

- ورم سليم	پاکەپەنام
اوساط انكسار	ناوەندی
الضوء (العين)	شکاندنەوەی تیشك
الاوعية الدموية	خوێنبەرەکان
الاوعية الدموية الكبيرة	کەڵە خوێنبەر
الاوعية الشعرية	باریکە خوێنبەر
الايعازات العصبية	راسپاردەڕەگ

- ب -

بروتوبلازم	پرۆتۆپلازم
بروستات	پرۆستات
بصلة	سەلك
البطين	زکۆڵە
- البطين الايسر	زکۆڵەی چەپ
- البطين الايمن	زکۆڵەی راست
بقعة	پەڵە
البلع	قوتدان
البلعوم	گەروو
بلهارزيا	بەلهارزیا ، خوێنمیزە
البهر	بەرهەنگ ، هەناسەسوارێ

البول	میز
ـ البول السكری	شەکری ، قەندەمیز
ـ صماخ البول	کونەمیز
بیبو (الدبل)	خەیارە

ـ ت ـ

تاج (السن)	تاجی (ددان)
التبرز (التغـوط)	ریان ، گوو کردن
التحلل	تاوانەوە ، توانەوە
	شی بوونەوە ، رزین
التحليل	شی کردنەوە
التخـثر	مەین ، بەستن
ـ تخثر الدم	خوێن مەین
التخمر	ترشان ، هەڵگەڕان
التدرن	سیل ، دیق
ـ التدرن الرئوی	سیلی سی
تراخوما	تەراخۆما
تسوس	کلۆری
تشخيص	دیتنەوە ، ناسینەوە ، دۆزینەوە
تشـريح	توێـکەری
التصفية	پاڵاوتن
تصلـب	توند بوون ، رەق بوون

التطعيم (للنبات) موتوربه ، پەتورمه
التطعيم (طبي) كوتان
التعقيم پاك كردنەوه ، پاكژكردنەوه دژەگەنی
التفسخ رزين
التقلص كرژبوّن
التقمل ئاسپێوَنی
التقيء رشانەوه
التكاثر زاوَزێ
- التكاثر الجنسي زاوَزێی جنسی
تكيف العين چاو راهێنان
تلقائي (ذاتي) خوّكار
التلقيح كوتان
التلوث پيس بوّن
التنفس هەناسەدان
- التنفس الصناعي هەناسە پێدان
التهيج وروژان
التوأم جمك
التورم ئاوسان
تيار تەزوَ ، موچڕك
تيفوئيد كوتويی ، گرانەتی
التيفوس رەشە كوتويی ،
رەشە گرانەتی

ـ ث ـ

الثدي	مەمك ، مەمە ، مەم

ـ ج ـ

الجبيرة	شەپك
الجدري	خوريكە ، ئاوڵە
ـ جدري البقر	پانۆك (ئاوڵەی چێڵ)
ـ جدري الماء	مێكوتە
الجذام	گولی
جذر (السن)	ريشە
الجذع	بەژن
الجراح	برينساز، برينكەر
ـ الجراحة	برينسازی ، برينكەری
جرثوم	ميكرۆب
الجرح	برين ، زام
جسم	تەن
ـ جسم غريب	تەنی نامۆ
جسم الفقرة	تەنی بڕە
جفن	پێڵو
الجلد	پێست
الجمجمة	كەللەسەر ، كاسەی سەر ، كەوێڵ

الجمرة الخبيثة　　كوانه پیسه

الجنس　　رەگەز ، نەژاد

الجنين　　پز ، پێزه

الجهة　　روَ ، لا

- الجهة الانسية　　روَی ژوَروَ

- الجهة السفلى　　ژێروَ ، خواروَ

- الجهة العليا　　ژوَروَ ، سەروَ

- الجهة الوحشية　　روَی دەرەوە ، لاپەڕ

جهاز (مؤسسة)　　دەزگا

جهاز(كمصطلح طبي)　　رشته

هەرچەندە لیژنە چەند وشەیەکی تری بوّ ئەم زاراوە دوّزییەوە ، بەلاّم لەبەر ئەوەی لە ایستەی یەکەمی زاراوی کارگێڕی کوّڕدا ، « رشته »ی بەرامبەر دانراوە ، لیژنەش هاتە سەر ئەو رایە ، کە ئەو بڕیارەی ئەنجومەنی کوّڕ وەربگرێت .

- الجهاز البولي　　رشتەی میز

- الجهاز التناسلي　　رشتەی زاووزێ ، رشتەی وەچە .

بڕوانە : گۆڤاری کۆڕ ، ز ١ ، ل ٤٥٩ .

- الجهاز التنفسي　　رشتەی هەناسه

ـ الجهاز الحركي	رشتەی بزاڤ
ـ الجهاز الدمعي	رشتەی فرمێسك
ـ جهاز دوران الدم	رشتەی خوێن گەڕان ، رشتەی خولي خوێن
ـ جهاز الشم	رشتەی بۆ
ـ الجهاز العصبي	رشتەی دەماران
ـ الجهاز الهضمي	رشتەی هەزم
الجوف	بۆشایی
ـ الجوف الجنبي	بۆشایی پەردەی سق
ـ الجوف الصدري	بۆشایی سنگ

- ح -

الحاجز	تیغه
ـ الحاجز الانفي	تیغەی لوت ، تیغەی کەپو
ـ الحاجز الطولي للقلب	تیغه درێژۆکەی دڵ
حاسة	هەست
الحالب	میزکێش
الحامض	ترش
حامل	ئاوس ، زکپڕ

الحبال الصوتية	دەنگەژێ	بڕوانە : الاوتار الصوتية . خاوەنی یەك ِمانان .
الحبل المنوي	تۆمکێش	
الحبن	ئاوبەند	
الحجاب الحاجز	ناوپەنچك	
الحجم	بارست	
الحدقة (العين)	بیبیلە	
الحشرات	گەزندە	
الحصبة	سوریژە	
ـ الحصبة الالمانية	دژکە	
الحفرة الحجاجية (العين)	کالانەی چاو ، چاڵی چاو	
حلمة الثدي ، الحلمة	گۆمەمك ، چیچیلە	
حمى	تا ، یاو	
ـ الحمى الباراتيفوئيدية	پاراتیفۆ	
ـ الحمى الصفراء	زەردەتێ	
ـ الحمى القرمزية	سوورەتێ	
ـ الحمى النفاسية	زەیستانەتێ	
الحمرة	بای سوور ، ماشەرە	
الحمل	ئاوسی ، زگ پڕی	
الحوض	حەوز ، لەگەنە	

الحويصلة سیکەرۆکە

ـ الحويصلة المنوية تۆمدان

الحيوية ژی ، زیندەگتی

- خ -

خدش رۆشان ، چڕنۆك

الخصية باتۆ ، گون

خط النصف هێڵی ناوەڕاست

خفقان القلب دڵەکوتە ، دڵەکوتێ

الخلية خانە

ـ خلايا اسفنجية خانە هەوری

ـ خلايا الحسية هەستەخانە ، خانەی هەست

ـ خلايا العمادية شاوڵەخانە ، خانەهستۆنی

خليط تێکەڵاو ، تێکەڵ ، ئاوێتە

الخناق وەناق

ـ الخناق البلعومي دۆشاخە

- د -

داء الكلب هارێ

الدم	خوێن
الدماغ	مێشك
الدمع	فرمێسك ، ئەسرین
الدهليز	دالان ، دالان
الدوار	گێژی، سەرەخولی، سەرەسوڕێ
الدورة الدموية	سوڕی خوێن
ـ الدورة الدموية الصغرى	کچکە سوڕی خوێن
ـ الدورة الدموية الكبرى	گەورە سوڕی خوێن

- ذ -

ذات الرئة	پاڵە ، داگیرسانی سی
ذبحة صدرية	سنگە کوژێ ، بەرهەنگ
الذوق	چێژە

- ر -

الرباط الضاغط (تورنيكة)	شەتەك
رج	ژاندن

ردّ الفعل	بەرتك	که دوو بزن شەڕە قۆچ دەکەن و یەکێکیان کە جوڵەی بۆ ناکات ، دەوترێ « بەرنـکی دایـەوە » ، یا خود لە موشێندا کە دوو هەڵمات بەریـەك دەکەون و یەکێـکیان جـوڵەی بـۆناکات ، دەوتـرێ « بەرنەکی دایەوە » .
رسغ	مەچەك	
رسغ القدم	قولە پێ	
رضة	جەمام	
رضيع	مەلۆتـکە ، شیرەخۆر ، بەرمەکان	
ركبة	ئەژنۆ ، ژنۆ	

- ز -

الزائدة الدودية	روفیا کورە ، ڕیخۆڵە کوێرە
زحار	زەحیرێ
زرع الرئة	سـی گۆڕێ
زرع القلب	پەیوەندی دڵ
الزكام	هەڵامەت ، پەسیو
زلاليات	پڕۆتین
زند	زەند
زهري	سفلیـس

ـ س ـ

السائل تراو ، شـله
ـ السائل المنوى تـۆماو
ـ السوائل ترنـگ ، شلەمەنی
الساعد بازوَ ، باسك
السبات سڕبوون
السحايا الدماغية پەردەکانی مێشك
السرة ناوك
السرطان قرژه ، قرژاڵه
سرعة التنفس پلەی پشـوو
سطح روَ ، دیو
ـ السطح الامامي روَی پێشەوه
ـ السطح الخلفي روَی پاشەوه
ـ السطح السفلى روَی ژێروَ
السعال کۆکه ، کۆخه
ـ السعال الجاف وشکەکـۆکه
ـ السعال الديكي کۆکه ڕەشه
سقف الفم مەڵاشوو
السكتة القلبية دڵوەستان ، دڵوێستان
السل سیل
ـ السل الرئوى سیلی سی

ـ سل العظام	سيلي ستۆ ، سيلي ئێسك
السلامية	گرێ چۆ
سلس البول	میزەچڕکێ
السم	ژەهر ، ژار ، زەهر
السمحاق	بەرگی ئێسك
السن	ددان
ـ سن العقل	ددانی ئەقل
سندان	سندان
سوء التغذية	بەدخۆراکێ ، دژلەوەڕ
السوسنك	سوزەنەك
سيتاكۆزس	دەردەتوتی

ـ ش ـ

الشبكية (العين)	تۆڕ (چاو)
الشريان	سوورەدەمار
ـ الشريان الابهر	شا سوورەدەمار
ـ الشريان العضدى	سوورەدەماری باڵ
شريحة	توێ
شعيرات	رەگیلە ، گەندەمۆ ، وردەمۆ
ـ شعيرات دموية	رەگیلەی خوێن
شغاف القلب	پەردەی دڵ
الشفران الصغيران	گنجەزێ

الشفران الكبيران	لاچەزێ
الشلل	شەپلە
ـ شلل الاطفال	شەپلەی منداڵ
شمع الاذن	شەمی گوێ ، چڵکەگوێ

ـ ص ـ

الصائم	خورێن ، رۆژوەوان
الصحة	دروستی ، ساغی
ـ صحة الجلد	پێستدروستی ، پێستساغی
الصداع	سەریەشە ، ژانەسەر
الصدر	سینە ، سنگ
صفراء	زەرداو
ـ كيس الصفراء	زراو
الصلبة (العين)	سپێنە (چاو)
الصمام	دەرچە
ـ الصمام ذو ثلاث شرفات	دەرچە سێ پەڕە
ـ الصمام ذو شرفتين	دوپەڕە دەرچە
ـ الصمام الفؤادي	دەرچەی ژوورو
ـ الصمام الهلالي	دەرچە داسی
صيوان الاذن	پەڕەی گوێ

ـ ض ـ

ضربات القلب	لێدانی دڵ
ضربة الشمس	تاوگـەز
الضرس	خرێ
ضغط	تەوژم
ضلع	پەراسـو
ـ الضلع السائب	زڕە پەراسو

ـ ط ـ

طاريء	کتوپڕ ، ناکاو
الطاعون	تاعون
الطاقة	وزە
طبقة	توێ ، چین ، لوێ ، لۆخ
الطحال	سپڵ
طرف	لا ، پەل
ـ الطرف السفلي	پەلی خوارو
ـ الطرف العلوي	پەلی سەرو
الطفيلي	مێمڵ
الطمث	بێنوێژی ، حەیز

ـ ع ـ

عجز	پاشڵ ، پاشەڵ

المجزية	خزگه
العدسة الطبية	چاوەی پزیشکی
عدو الدم	خزله بژێرێ ، گلۆ بژێرێ
عدوة	گیرۆ
عسر الهضم	گرفت
العشو	شەوکوێرێ
عصارة	شیله
العصب	رەگ
ـ العصب الارادية	رەگی خۆکار
ـ الاعصاب الحركية	بزوێنه رەگ
ـ الاعصاب الدماغية	رەگەمێشك
ـ الاعصاب والحس	رەگ و هەست
ـ العصب الحسي	رەگی هەست ، رەگەهەست
ـ العصب السمعي	رەگی بیستن
ـ العصب الشمي	رەگی بۆن
ـ عصب قحفية	کاپۆله رەگ
ـ عصب محرك	دنەڕەگ ، رەگی بزوێن
ـ عصب نخاعي	دڕکەڕەگ
عصعص	کلێنچکه

عصية كوخ	میکرۆبی کۆخ
عضد	قۆڵ ، بازوَ
عضلة	ماسولکه
ـ العضلة الاحشائية	ماسولکەی هەناو
ـ العضلة القلبية	دڵەماسولکه ، ماسولکەی دڵ
ـ عضلة هيكلية	ماسولکەبەندی
عضو	ئەندام
ـ العضو الذكري	نێرەئەندام
عظم	ئێسك
ـ عظم الترقوة	چۆڵەمه
ـ عظام العرقوب	پاژنه
ـ العظم العضدي	ژاژ
ـ عظم القص	کۆڵەسنگ
عظم القوام	رەقەڵه
العظم اللا اسم له	سمتەجۆلا ، جوجگەی سمت
عقاقير	داو و دەرمان
عقدة عصبية	گرێ رەك
عقم	نەزۆکی
علاج	چار

على الريق	خورێنەی
علم التشريح	ئەناتۆمی ، زانستی توێکەری
عمى	کوێری
عمى الوان	رەنگ کوێر
عملية التقيء	هێڵنج
عنصر	سرشت
عنق	ئەستۆ ، مل
عنق (السن)	بەژن

-غ-

الغثيان	دڵ تێکهەڵهاتن
غدة	لوو
ـ الغدة تحت الفك السفلى	کاکیلە
ـ غدة دمعية	فرمێسکەلوو
ـ غدة صماء	کەڕەلوو
ـ الغدد اللعابية	لوولیکنە
ـ الغدد النخامية	لووەپژە
ـ الغدد النكفية	ئاڵوی بناگوێ
غذاء	خواردەمەنی ، خۆراك ، بژیو
ـ الغذاء العضوي	چەورەخۆراك ، چەورەبژیو ،

غشاء	پەردە ، كاژ
ـ غشاء البريتون	كاژى پریتۆن
ـ غشاء التاجى	كاژى دڵ
ـ غشاء التامور	پەردەى دڵ ، دڵپۆشە
ـ الغشاء الجداري	تیغەكاژ
ـ غشاء الجنب	كاژەستى
ـ غشاء خلوى	كاژى هلۆڵ
ـ الغشاء الداخلي	كاژەستى
ـ غشاء الطبلة	پەردەى گوێ
ـ غشاء مخاطي	كاژەچڵم
ـ غشاء الملتحمة	كاژەلكاو
(العين)	
غضروف	كڕكڕاگە ، كڕكڕە

ـ ف ـ

فحص	لێ‌نۆڕێ
فخذ	ران
فرنجي	فەرەنگى ، ئاتەشەك
فصائل	تیرە
الفصوص	پۆرك
ـ الفصوص الرئوية	پۆرگەستى

فضلات	پرتك ، پاشماوه
فطري	دڵۆ
فقرات الظهر	بڕبڕەی پشت
فقرات عنقية	گەستۆ
فقرة قطنية	سێبەندە
فك	شەویلە

- ق -

قاع	بن
- قاع المعدة	بن ئاشك
قاعدة	بنه
- قاعدة القلب	تەهی دڵ
قحف	کاویل ، کاژەڵە
قدرات عقلية	وزەی هۆش
قدم	پێ
قرنية (العين)	گلێنه
القزحية (العين)	رەشکێنه
القشرة	توێژ
قصبة هوائية	هەناسەبوێر
قصيبة	چیتك
قضيب	چوّ ، تەڕك
قطاره	دڵۆپێن ، دڵۆپنـك

قطرة	دڵۆپێك ، تنۆك
قفص الصدر	قەفەزی سنـــگ
القلب	دڵ
ـ اصوات القلب	دڵەدەنـگ
قلـق	دڵخورت
قمـــة	ڕۆپە
ـ قمة القلب	ڕۆپەی دڵ
قناة	کۆنـگە
ـ قناة دمعيـــة	فرمێسـکەڕۆ
القناة الرحمية	گەوارۆ
ـ قناة السمع الخارجيـــة	دەنـگ بوێری دەرەوە
ـ قناة الشـرج	کۆم
ـ القناة الشوكية	کۆنـگەدڕە
ـ قناة مجری البول	میزەڕۆ
ـ قناتـان قاذفتان للمني	تۆم پەڕێن
ـ قناتـان ناقلتان للمني	تۆمەڕۆ
ـ القنوات النصف الدائرية	کەوانە کەناڵ

قواطـع	بڕا ، بڕ	
قوة	هێز	
القوس الانعكاسي	کەوانە	
القوس الفقرى	کەوانە مورە ،	
	کەمەمۆرە ،	لە ناوچەی کەرکوك و بادینان
	کەمورە	بە خوارۆی دەوری دەف
		دەڵێن : « کەمە » .
قوس المعدة	کەوانەی ئاشك	
قوسية عريضة	کەوانەپانە ، کەمەپانە	
القوقعة	قاپۆڕ	
قياس ضغط الدم	تەوژم پێوی خوێن	

- ك -

كاحل	پاژنە
كبد	جەرگ
كثافة	پڕی
كحول	كل ، ئالکوڵ
كدم	خوێن تێزان
الكريات البيض	گلوە سپی
الكريات الحمر	گلوە سورە
كزاز	کۆپانە
كساح	گێژی ، ئێسك نەرمی

كمبرة	بۆش ، کەوەرە
كف	لەپ
ـ كف القدم	بەری پێ
كلية	گورچك
كوليرا	چاوقوولکە ، رشانەوە
كيس دمعي	پۆرگە فرمێسك
كيس الصفن	تورەگون

ـ ل ـ

لدغ	پێوەدان
لسان المزمار	زمانۆکە ، زمانە، بچکۆلە
لقاح	ماکوتە
اللب	کاکڵ
لوح	دەفەشان
ـ لوح الكتف	دەفەی شان ، شەپێلکی شان
لوزتين	ئالۆ
لويمة	پەپکە

ـ م ـ

الماء الابيض	ئاوی سپی ، ئاوە مرواری
الماء الاسود	ئاوی رەش ، رەشاو
الماء العسر	ئاوی ناساز

الماء المقطر	دلۆپاو	
الماء اليسر	ئاوی ساز	
مادة غذائية	بژیو	
مانح الدم	خوێندەر	
المبيض	گەرادان	
مثانة	میزەڵدان، تیرانـك	مەردۆخ لە لاپەڕە (٢٢)ی بەشی دووەمی کتێبی «منتخب الخواص»دا «تیزانـك»ی بەکارهێناوە.
المجاري التنفسية	دەمە	
مجبر	شکستە بەند	
المجرى البولي	میزەڕۆ	
مجهر	میکرۆسکۆپ	
محبب	گزتی	
محفظة بومان	بەرگی بۆمان	
محفظة الكلية	گورچلەدان	
محلل	شیکار	
محلول	تراو	
مخاط	لینجاو	
مختبر	ئەزمونگە	
مخدر	بەنج	
مخطط	ڕێژێ	
مخيخ	مێشکۆکە	

مراكز الذكاء	بیردان
مرشح	نەشتەر باز ، تویکەر
مرض	دەرد
ـ مرض الدم الابیض	خوێنە سپیلکە
مرفق	ئانیشك ، هانیشك
مرونة	پێز
مزمن	بنەستی
المسالك التنفسیة	پشتوبوێر
مسامات	توێی ، سۆ
مسامی	سوێن ، سۆدار
مستطیل	تەژە
مسحوق	تۆز
مشرط	نەشتەر
مشط القدم	گرێی زەنە
مصل الدم	پلازما ، زرەخوێن
مضادات الحیاة	دژەژی
مضغ	جاوین
المطرقة	کوتك
معدة	ئاشك
ـ بواب المعدة	ئاشکەوان
ـ فتحة المعدة	زارکەئاشك

معقم	دژەگەن
مفصل	جمگە
مقاوم	خۆگر
ملاريا	نۆبەتێ
مناعة	بەرگە
منح الدم	خوێن بەخشتی
المنخر	تفنك
مهبل	كیلك
مواد عضوية	چەورەما
موجب	تەبا ، گەرم
الموجة العصبية	پێلەزەك

ـ ن ـ

ناب	كەڵبە ، كەڵپ
نبض	كوتە
نتوءات	زوَرك
نخاع	مۆخ
ـ نخاع احمر	مۆخە سۆرە
ـ نخاع اصفر	مۆخە زەردە
ـ نخاع شوكي	مۆخە دڕكە
نزف الدم	خوێن بەربوون

ـ نزف دموي	خوێن بەربوونی
وراثي	میراتی
النسيج العصبي	تەیمانەڕەگ
النسيج العضلي	تەیمانە ماسولکە
النسيج العظمي	تەیمانەئێسك
نصف	لا
النكاف	گوێڕەپە
نواة	ناوك

ـهـ

هبوط القلب	دڵ کەوتن ، دڵە خزێ
هزة	لەرە
هضم	هەزم
هيكل الصدر	سنوبەند
هيكل عضلي	ماسولکەبەند ، کلێشە

ـوـ

ورم	پەنام
الوريد	شینەدەمار
ـ الوريد الاجوف	شینەدەماری کلۆری
العلوي	سەروَ
ـ الوريد البالي	زارکە شینەدەمار

ـ اوردة رئوية شینه‌ده‌ماره‌كانی سی

الوعاء الدموي خوێن‌گێز ، خوێن‌دان

-ي-

يافوخ تەپلەسەر

* * * * * *

﴿ نرخی (٨٠) فلسه ﴾

له كتێبخانه نیشتمانیدا
ژماره ٨٣٥ی ساڵی ١٩٧٤ی دراوه‌تێ